מאימתי פרק ראשון תענית

ג:

בימות החמה אבר משיב הרוח אין מחזירין אותו מוריד הגשם מחזירין אותו. אבל אם דילג שלא אמר לא גשם ולא טל אין מחזירין וביומות הגשמים לא אמר משיב הרוח אין מחזירין אותו לא אמר מוריד הגשם מחזירין אותו אבל אם אמר מוריד הטל בימות הגשמים אין מחזירין ואם שפך אם הזכיר אם לאו אם אינו זכור (ג) שלא אמר שום דבר בימות הגשמים כל י׳ יום חוזקה מה שהוא למוד הוא אומר ומחזירין משפך כל י׳ יום וכן זכרנו ומי כמוך וכתוב לחיים שאומרים מן הכפה עד יום הכפורים משפך מחזירין ירושלמי בשם רבי מנינא היה שייך בגשם והזכיר טל אין מחזירין אותו בטל והזכיר של גשמים מחזירין אותו והתניא בטל וברוחות לא מייבו חכמים להזכיר ואם כא להזכיר מזכיר לא דמי ההוא דמגלי ומיקל לההוא דלא מגלי ולא מיקל ומפרש רבינו נתנאל (ד) טוב כשאינו מזכיר לא בשם ולא טל מכשהוא מזכיר בשם לפי שהגשמים סימן קללה בימות החמה היה שייך בטל לא הזכיר לא טל ולא בשם אין מחזירין אותו והדין להפך במוריד הגשם דאמר בירושלמי בגשם והזכיר של טל אין מחזירין אותו והתניא אם לא שאל בברכת השנים או שלא אמר גבורות גשמים מחזירין כהוה דלא הזכיר כלל לא טל ולא מטר ומשם הר״ם שאין לומר בימות החמה משיב הרוח דהא אמר רבי מנינא בימות החמה אמר משיב הרוח אין מחזירין אותו מכלל דלכתחילה אין לאומרו ומשום הכי אמר הר״י בשם א״ז לעולם בין בימות החמה בין בימות הגשמים מוריד הטל דלעולם לא אתי לידי שפך אמר שפך לא אמר והיכא דלא מזכיר בגבורות מזכיר בשומע תפלה דהכי קאמר בירושלמי ומה שאלה שהיא מדומה אומר בש״ת הזכרה שהיא מרומה לא כ״ש וכי היכי דשואלין בש״ת הוא מזכיר בש״ת ואפילו (ה) הזכיר קודם שומע תפלה אינו אומר עד שיגיע בש״ת והיכא דלא אמר בשומע תפלה אי נזכר קודם שעקר רגליו מחר בש״ת ואי לא מחזר לראש בין לא אמר מוריד הגשם ובין לא אמר ותן טל ומטר (ומחזירין) וכן הפסק והני מילי ביחיד אבל שליח צבור פסק רבינו יהודה דאין מחזירין לפי דאין מחזירין שליח צבור אלא משום ג׳ דברים מתמיית המטיה ומכונה ירושלים ומברכת ומלמלינים משום דנראה כיוסר שמעתי מפי רבי שלמה לא דמי (ו) מגלי ומיקל לגמרן דלא מגלי ולא מיקל פירוש מיקל כמו מקבל כלומר שאין מחזירין אם לא אמר ותן טל ומטר: **הא** בחרב. פי׳ הא דאמר נעלרים היינו בחריפי כלומר בפירות המתבכרות וכו׳ אבל באפלי במאוחרות לא מיעצרי:

רוחות ארוחות **לא** קשיא הא ברוח וכו׳. וה״ה דמלי לשנויי הא בחריפי הא באפלי אלא שפיר קא משני ליה הא ברוח מצויה וכו׳: **שניות** למטר. שניות במעלה כדאמרי אינשי משנה למלך: **הא** דאתא ניחא. פי׳ כשיורדות בנחת משובה כאן ברוח כלומר בחוזק ולא אינה טובה:

גילהי דליליא. פי׳ זריחת הלילה שקורין בלשון ״ר נלע״ר: **ושמשא** דביני קרחי. פי׳ כמו דבר קרחה שמכאן ומכאן יורדין הגשמים והשמש זורח באמצע זה דשמש לא מעלי: עורפילא

דלא מיעצר וכי מאחר דלא מיעצר אליהו אשתבועי למה ליה הכי קא״ל אפילו טל דברכה נמי לא אתי וליהדריה לטל דברכה משום דלא מינכרא מילתא [6](אלא) רוחות מנא לן דלא מיעצרי [7]א״ר יהושע בן לוי דאמר קרא [8]כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם נאם ה׳ מאי קאמר להו אילימא הכי קאמר להו הקב״ה לישראל דברתינכו בארבע רוחי דעלמא אי הכי כארבע בארבע מיבעי ליה אלא הכי קאמר כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות כך א״א לעולם בלא ישראל א״ר חנינא [9]הלכך בימות החמה אמר משיב הרוח אין מחזירין אותו אמר מוריד הגשם מחזירין אותו בימות הגשמים לא אמר משיב הרוח אין מחזירין אותו לא אמר מוריד הגשם מחזירין אותו ולא עוד אלא אפילו אמר מעביר הרוח ומפריח הטל אין מחזירין אותו תנא בעבים וברוחות לא חייבו חכמים להזכיר ואם בא להזכיר מזכיר מ״ט משום דלא מיעצרי ולא מיעצרי והתני רב יוסף [10]ועצר את השמים מן העבים ומן הרוחות אתה אומר מן העבים ומן הרוחות או אינו אלא מן המטר כשהוא אומר ולא יהיה מטר הרי מטר אמור הא מה אני מקיים ועצר את השמים מן העבים ומן הרוחות קשיא רוחות ארוחות קשיא עבים אעבים עבים אעבים לא קשיא הא בחרפי הא באפלי רוחות ארוחות לא קשיא הא ברוח מצויה הא ברוח שאינה מצויה רוח שאינה מצויה חזיא לבי דרי אפשר בנפוותא תנא העבים והרוחות שניות למטר היכי דמי אמר עולא ואיתימא רב יהודה דבתר מיטרא למימרא דמעליותא היא והכתיב [11]יתן ה׳ את מטר ארצך אבק ועפר ואמר עולא ואיתימא רב יהודה זיקא דבתר מטרא לא קשיא הא דאתא ניחא הא דאתא רזיא (ואי בעית אימא) הא דמעלה אבק הא דלא מעלה אבק ואמר רב יהודה זיקא דבתר מיטרא כמיטרא עיבא דבתר מיטרא כמיטרא שימשא דבתר מיטרא בתרי מטרי למעוטי מאי למעוטי גילהי דליליא ושמשא דביני קרחי אמר רבא מעלי תלגא לטורי כחמשה מטרי לארעא שנאמר [12]כי לשלג יאמר הוא ארץ וגשם מטר וגשם מטרות עזו ואמר רבא תלגא לטורי מטרא רזיא לאילני מטרא ניחא לפירי

דלא מעבר. לעולם אפילו כאותן שנים: **אישתכוחי למה ליה.** (ו) אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי הא לא נעלר: **אפילו טל דברכה.** שימתין שום זמן: **וליהדריה לטל דברכה.** ולימא ואתנה טל ומטר: **דלא מינכרא מילתא.** דהא טל הוה מעיקרא ולא היה אחאב הרשע מודה בחזירה לטל של ברכה דאי הוה אומר ואתנה טל ומטר היה אחאב מקנטרו ואומר לו אלא נעלר: **אלא דמכניפנא לכו מד׳ רוחי עלמא** לא גרסינן דהא פרשתי אתכם כתיב בקרא. ואיכא למימר דגרם ליה והכי משמע קרא כי מד׳ רוחות השמים פרשתי אתכם משם אקנאכם ואריכות לשון בעלמא הוא דלא כתיב קיבון בקרא: **כשם שא״א לעולם בלא רוחות.** אלא יתקיים מרוב הבל וחמימות: **בלא ישראל.** שאין העולם מתקיים אלא בשביל ישראל והכי אמר קרא כי כד׳ רוחות השמים פרשתי אתכם לרוחות העולם כדי שיתקיים שנאמר (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי: **בימות החמה.** מיומן עד החג: **משיב הרוח אין מחזירין אותו.** דבלאו הכי לא מיעצר: **מוריד הגשם מחזירין אותו.** דמיעצר וכיון דבעא אמיטרא לא התפלל תפלתו בהונן ומחר לרחש הברכה ואומרה בלא מוריד הגשם לפי שהגשמים בקיץ סימן קללה הן מפני הקליר: **מעביר הרוח.** שלא יגשם: **ומפריח הטל.** שלא ירד: **אין מחזירין אותו.** דלא מיעצרי: **בעבים.** מקשר עבים: **למימרא דלא מיעצרי.** לפיכך לא מייבוהו להזכיר: **בחרפי.** עבים בכירות הבאים לפני המטר אינן עצורות: **באפלי.** הבאות מאוחרות לאחר המטר דשניות למטר הן דלקמן והבהנו כתיב ועצר וכיון דאין כולם נעצרות לא מייבו להזכיר: **שאינה מצויה.** כתיב ועצר ואפ״ה לא מייבוהו להזכיר דסגי ליה במצויה. רוחות לא מצי לתרוצי הא בחרפי הא באפלי דרוח בין במטר בין בלא מטר לא מיעצר כגון רוח מצויה: **רוח שאינה מצויה נמי חזיא לבי דרי.** לגורן לזרות הקשין מן התבואה ונמייב להזכיר: **אפשר בנפוותא.** וו״ן בלע״ז בנפה וכברה: **שניות.** כמעט שמועילות למטר עלמא: **מאי היא.** (ז) אי זה עבים ורוחות קאמר דשניות למטר: **אמר עולא ואיתימא רב יהודה דבתר מיטרא.** עבים ורוחות שלאחר המטר: **זיקא** ל״ג הכא: **יתן ה׳ את מטר ארצך אבק ועפר וגו׳ זיקא דבתר מיטרא.** שהרוח מעלה אבק אחר הגשמים ולדבק בתבואה: ה״ג **הא דאתא ניחא הא דאתא רזיא.** כשירד בנחת אינו מעלה אבק: **רזיא.** בכח. ולא גרסינן ואי בעית אימא הא והא כו׳. אלא ה״ג הא דמעלה אבק הא דלא מעלה אבק. והיינו דר׳ **אמיטרא.** שניות למטר בדקתני בתוספתא: **למעוטי מאי.** מאחר דכולהו אמיטרא מאי קמעטינן דהוי בתריה ולא הוי אמיטרא: **גילהי דליליא.** אישלוסטור״א בלע״ז. בגילהי הוה קאי בתמ׳ (פסחים דף יג.) ורוב גילהי בלילה שכיח: **וביומא שמשא דביני קרחי.** שכיח העביר שנראה במקום אחד אורה ובמקום אחר מעונן בקרחת שיש לו שערות במקום אחד וקרחה במקום אחר: **מעלי תלגא לעורי.** וכ״ש לנקעה אלא הרים אין להם גשמים אלא שהגשמים יורדין למטה ואין הבר שותה מהן ועוד שלא שבעמקים נמס והולך מפני החום שטולגו שם כמיס הוא אבל בהרים קרוי שלג: **כחמשה מיטרי לארעא.** דהכי משמע קרא כי לשלג יאמר הוא מטר ההוא דמגלי ומיקל לגמלן:

מסורת הש״ס

(ה) רש״י בד״ה אישתכוחי למה ליה דקאמר אם יהיה: (ב) ד״ה מאי היא באיזה ענים: (ג) תוס׳ ד״ה ביומות כי׳ אם אינו זכור שאמר שום דבר כי׳ כל״ל ותיבת אלא ממתק: (ד) בא״ר ומפרש רבינו נתנאל יותר טוב כשאינו מזכיר כי׳ ביומות החמה הלכך היה שייך בטל ולא הזכיר כי׳ בגבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין כי׳ ולא מטר (ומשם הר״ם שאין לומר כי׳ דלכתחלה אין לאומרו) תפ״מ וכ״כ הגה״ה: (ה) בא״ר הוא מזכיר בש״ת ואפילו נזכר קודם ש״ת: (ו) בא״ר מפי ר׳ שלמה לא דמי ההוא דמגלי ומיקל לגמלן:

תורה אור השלם

1. הוי הוי ונסו מארץ צפון נאם יי כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם נאם יי׳: זכריה ב ו
2. וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה אשר יי נתן לכם: דברים יא יז
3. יתן יי את מטר ארצך אבק ועפר מן השמים ירד עליך עד השמדך: דברים כח כד
4. כי לשלג יאמר הוא ארץ וגשם מטר וגשם מטרות עזו: איוב לז ו

הגהות הב״ח

(א) רש״י בד״ה אישתכוחי למה ליה דקאמר אם יהיה: (ב) ד״ה מאי היא באיזה ענים: (ג) תוס׳ ד״ה ביומות כי׳ אם אינו זכור שאמר שום דבר כי׳ כל״ל ותיבת אלא ממתק: (ד) בא״ר ומפרש רבינו נתנאל יותר טוב כשאינו מזכיר כי׳ ביומות החמה הלכך היה שייך בטל ולא הזכיר כי׳ בגבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין כי׳ ולא מטר (ומשם הר״ם שאין לומר כי׳ דלכתחלה אין לאומרו) תפ״מ וכ״כ הגה״ה: (ה) בא״ר הוא מזכיר בש״ת ואפילו נזכר קודם ש״ת: (ו) בא״ר מפי ר׳ שלמה לא דמי ההוא דמגלי ומיקל לגמלן:

לעזי רש״י

ויר״ן (ר״ן). נפה.
אישלוסטר״א (אישלוסטרי״א). ברק לילה.

מוסף רש״י

שייך לעמוד קודם

בלוג היה מנסך כל שמונה. בתרמי פנים, דקאמר ת״ק שלשה לגיגין בכל יום, ואילו אמר בכל יום ויום, וקאמר ת״ק שבעה ולא שמיני, והוא אומר (שמות ט:). עשור נטיעות. משנה היא בפרק זרעים (שביעית פ״ה מ״ו) עשר נטיעות המפורות בתוך בית סאה, שאין בין זו לזו אלא כמה שיש בין זו לחבירתה ותפקח בית סאה שהוא כ׳ אמה על כ׳ אמה מפחתים לארך ורוחב בשה, תוכשין כל בית סאה בשביל ערב שביעית עד ר״ה, אע״פ שמנוה מן התורה להוסיף מחול על הקודש, כדעבקת לן מבחרים ובקליר תשכנת, תרים של ערב שביעית הנכנס לשביעית, ואסור לתרום שלשים יום לפני ר״ה, כדאמרינן בשמעתא קמייתא דתרי״ק (ג.) מקראי, כנטיעות אחר למשה מפני שמוחר לתרום תחתיהם עד ר״ה כדי שלא יבאו, ואם עבר הן ומפחיות בהלמן בתוך בית סאה, נאחר למשה שיונקות בבית סאה טולה ומוחר לחרים את כולן בשביל, אבל אם אינם עבר לו שלשים מפחיות בהלמן, תורם תחת כל אחת ואחת כשיעור יוקרה לפי תשבון עבר בית סאה, ובאילנות יקרים נאחר לי יום לפני ר״ה כדאמרינן בתרי״ק, לר׳ שמעון מתלבתא ולר״ע מקראי, וחכמים עשו שיש לחורה ואסרו בשדה הלבן

רבינו חננאל

ד לא מיעצרי. וכן הרוחות לא מיעצרי, דכתיב כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם. א״ר חנינא בימות החמה אמר משיב הרוח אין מחזירין אותו, אמר מוריד הגשם אין מחזירין אותו. בימות השמים לא אמר משיב הרוח אין מחזירין אותו, לא אמר מוריד הגשם מחזירין אותו. ר״א עוד אלא אפילו אמר מעביר הרוח ומפריח הטל אין מחזירין אותו, לפי שאינן נעצרין. תנא בעבים וברוחות לא חייבו חכמים להזכיר ואם בא להזכיר מזכיר. אני והתני רב יוסף ועצר את השמים מן העבים ומן הרוחות, ושנינן (בעבים אעבים ל״ק), חרפי אין נעצרים, אפלי נעצרים משום דבעלי כרכבינן למימר קמן. רוחות (ארוחות) נמי, רוח מצויה לא מיעצרא, רוח גדולה שאינה מצויה בכל עת נעצרת. ולמה אין מזכירין, וצריכין אותה לזרות בגרגות. ובגינן איפשר בנפוותא, פי׳, יכולין להבר בלא רוח, לכבור בכברה ולהסיר החבן מן הבר. תנא עבים ורוחות שניות לגשר. פי׳, מיטרא ובחרה דייא בגרחתא או עיבא, בעלי כאילו מטרא הנינא. שימשא בתר מטרא כתרי מיטרי. והני מילי שימשי בגילויא, אבל גלהי דליליא ושימשי דביני קרחי לא. השלג מוציל לארץ מד׳ מטרות, שנאמר כי לשלג יאמר הוי מטרות, הטר הגדול לאילנות, מטר בניחותא לפירות.

רבינו גרשום

ה״ר ליה. אפי׳ טל שיורד לברכה לא ליהוי. וליהדריה נמי לטל דברכה. כלומר אמאי לא אמר ליה ואתנה מטר וטל על פני האדמה. משום דלא מינכרא. דכיון דבכל יומא הוי נחיה של שאינו של ברכה, כי א״ה האידנא נחיה של דברכה לא מינכר בין של דער השתא, (ר״ל דעד השתא נמין הוי נחיה. טל. דמכניפנא לכו. והכי משמע, כי מארבע רוחות אשר פרשתי אתכם אקבץ אתכם. כשם שאי אפשר לעולם בלא רוח. שבכל יום משיב הרוח. אמר משיב הרוח אין מחזירין אותו. אע״ג דלא זמניה הוא. אמר מעביר הרוח. אין בכך כלום, ואפ״ה לא מיעצר. בעבים וברוחות. משיב הרוח ומביא עבים. למימרא דלא מיעצרי. שתריר באין עבים ומנשב הרוח, ואין בהם לא קללה ולא ברכה. בעבים ובריזחות הכתוב מדבר. אלמא דאיה בהו ברכה וקללה, ואמאי אמרת לא חייבו חכמים להזכיר. קשיא עבים אעבים כו׳ חרפי. שלפני המטר, אין בהן משום ברכה. אפלי שלאחר המטר יש בהן משום ברכה. רוח מצויה אינה ברכה. מיבעי לבי דרי. וכיון שצריכין הן אלמא דמיעצרי. דיש בהן משום ברכה. אפשר בנפוותא. וכיון שאין צריכין אין בהן משום ברכה ולא מיעצרי. שניות למטר. כלומר טובים הם כמטר, כמו שני למלך דאתא ניחא. הוה שני למטר כמטר. דאתא רזיא. כתיב ביה יתן ה׳ מטר ארצך אבק וגו׳. גלהי דליליא. ברק. שמשא דביני קרחי. שזורת כאן ואין זורת כאן. מעלי חד תלגא לטורי. להכי אמר לטורי שהדיר השלג בהרים. בשם מטר וגשם מטרות. הרי ה׳. אמר רבא תלגא לטורי. מעלי.

הטנה אין נסיכהם אלא יין חוץ מן החג בתחיל של שחר שלרוץ שני ניסוכין (שם). הלכה למשה מסיני. אלו שלשה נסאלו בנית המדרש מנין להם מן המורה, והסיטו שהלכה למשה מסיני הם ושמע הסומע וגרסס כמדר שמעשם (שם). עד כאן מתחיל קודם: דיקא דבתר מיטרא. מטר יורד ולא כל ערכו ואין בו כדי להרכיך את העפר והרוח בא ומעבלה את הארץ ומכסה את עשב הזרעים שהם נחוט מן המים ונמנכן בהם ונעשה טיט ומתייבש ומרקיכין (דברים כח כד). מטורא רזיא. כתב ר׳ יבמות מז. ונדול ומחזק (שם קב.).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com